

ПІКУН І. А.

здобувач

(Науково-дослідний інститут
публічного права)**УДК 342.9****DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2024.2.106>****ГЕНЕЗА АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПУБЛІЧНОГО
АДМІНІСТРУВАННЯ ЛІСОВИМИ РЕСУРСАМИ В УКРАЇНІ**

У статті здійснено історико-правовий аналіз формування та розвитку системи публічного адміністрування лісовими ресурсами в Україні. Доведено, що становлення правових і організаційних засад управління лісами має тривалу історію, яка охоплює кілька етапів – від звичаєвого права та княжих актів доби Київської Русі до сучасної багаторівневої системи, зорієнтованої на принципи сталого розвитку та європейської інтеграції.

Показано, що в ранніх періодах регулювання лісових відносин мало переважно звичаєвий і локальний характер, тоді як у литовсько-польську добу з'являються кодифіковані акти, що закріплювали відповідальність за незаконні рубки та інші правопорушення. Козацько-гетьманський період вирізнявся поєднанням звичаєвих норм і гетьманських універсалів, що надавали правовий статус користуванню лісами, часто з урахуванням військово-оборонних потреб. У складі Російської та Австро-Угорської імперій поступово формувалися інституційні засади лісової політики: створювалися департаменти, впроваджувалися статuti й закони, що визначали правовий режим лісів, запроваджувалися елементи контролю та планування.

У радянський період система управління будувалася на жорсткій централізації та підпорядкуванні інтересам індустриальної економіки. Ліси визнавалися виключно об'єктом державної власності, було ухвалено два Лісові кодекси (1923, 1978 рр.), створювалися спеціалізовані міністерства й відомства. Незважаючи на запровадження заходів з охорони та відновлення лісів, домінувала ресурсно-експлуатаційна модель.

Після проголошення незалежності України розпочався новий етап трансформації: Конституція 1996 р. закріпила положення про належність природних ресурсів Українському народу, а Лісовий кодекс 1994 р. започаткував власну національну модель регулювання. Було створено спеціалізовані органи (Держкомлісгосп, Держлісагентство), розроблено підзаконну базу.

Останні реформи 2020–2025 рр. засвідчили перехід до корпоративно-цифрової моделі адміністрування. Зроблено висновок, що система публічного адміністрування лісами в Україні еволюціонувала від звичаєвих практик до сучасного комплексного механізму, що поєднує правові, організаційні й цифрові інструменти та відповідає як внутрішнім потребам, так і міжнародним зобов'язанням держави.

Ключові слова: публічне адміністрування, лісові ресурси, історико-правовий аналіз, Лісовий кодекс, адміністративно-правове регулювання, децентралізація.

Pikun I. A. Genesis of administrative and legal regulation of public administration of forest resources in Ukraine

The article provides a historical and legal analysis of the formation and development of the system of public administration of forest resources in Ukraine. It is demonstrated

that the establishment of legal and organizational foundations of forest management has a long history, encompassing several stages – from customary law and princely acts of the Kyivan Rus' era to the modern multi-level system oriented towards the principles of sustainable development and European integration.

It is shown that in the early periods forest relations were regulated mainly by customary and local norms, whereas during the Lithuanian-Polish era codified acts emerged that introduced liability for illegal logging and other violations. The Cossack-Hetman period was characterized by a combination of customary norms and Hetman's universals, which granted legal status to forest use, often in consideration of military and defense needs. Within the Russian and Austro-Hungarian Empires, institutional foundations of forest policy gradually developed: departments were created, statutes and laws were adopted to define the legal regime of forests, and mechanisms of control and planning were introduced.

During the Soviet period, the management system was based on strict centralization and subordination to the needs of the industrial economy. Forests were recognized exclusively as objects of state ownership; two Forest Codes (1923, 1978) were adopted; specialized ministries and agencies were established. Despite the introduction of measures for forest protection and reforestation, the dominant approach remained resource-exploitative.

Following the proclamation of Ukraine's independence, a new stage of transformation began: the 1996 Constitution enshrined the provision that natural resources belong to the Ukrainian people, while the 1994 Forest Code laid the foundations of a national regulatory model. Specialized bodies were established (State Forestry Committee, State Forest Resources Agency), and a regulatory framework was developed.

The latest reforms of 2020–2025 marked the transition to a corporate-digital model of administration. It is concluded that the system of public administration of forests in Ukraine has evolved from customary practices to a modern complex mechanism that combines legal, organizational, and digital instruments and responds both to domestic needs and to the state's international obligations.

Key words: *public administration, forest resources, historical and legal analysis, Forest Code, administrative and legal regulation, decentralization.*

Вступ. Проблематика публічного адміністрування лісовими ресурсами в Україні має тривалу історію та відображає послідовну еволюцію правових і організаційних засад управління природними багатствами. Ліси як стратегічний екологічний та економічний ресурс завжди відігравали важливу роль у суспільному розвитку, починаючи від звичаєвих практик і княжих актів доби Київської Русі до сучасних реформ, зорієнтованих на принципи сталого розвитку та європейської інтеграції.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю комплексного аналізу історико-правових етапів становлення системи адміністрування лісами, що дозволяє простежити формування правових традицій, визначити закономірності трансформацій та виявити проблеми, які залишаються актуальними в умовах цифровізації, децентралізації та воєнних викликів в Україні.

Постановка завдання. Метою статті є здійснення історико-правового аналізу становлення та розвитку системи публічного адміністрування лісовими ресурсами в Україні, визначення ключових етапів еволюції правового регулювання та виявлення закономірностей трансформації організаційно-правових механізмів у різні історичні періоди.

Методологічну основу дослідження становить поєднання загальнонаукових і спеціально-юридичних методів. Використано історико-правовий метод – для відтворення генези правового регулювання лісових відносин; порівняльно-правовий – для зіставлення

українського досвіду з європейськими традиціями; системно-структурний – для аналізу інституційної організації управління лісами; формально-юридичний – для з'ясування змісту нормативно-правових актів різних історичних епох. Такий підхід дозволяє комплексно оцінити становлення та сучасний стан адміністративно-правових засад публічного адміністрування у сфері лісових ресурсів.

Результати дослідження. Історія публічного адміністрування лісовими ресурсами в Україні демонструє поступовий розвиток правового регулювання – від звичаєвих норм і локальних обмежень середньовіччя до кодифікованих актів імперського та радянського періодів і сучасної нормативної бази незалежної України, зорієнтованої на принципи сталого розвитку та євроінтеграції.

Як зазначає Д. Аругюнян, характер державного регулювання лісових відносин змінювався: від жорсткого контролю до значної свободи власників і слабого нагляду за раціональним використанням. Водночас із XIX ст. простежується систематизація норм та формування окремої галузі лісового законодавства як публічно-владної гарантії охорони й раціонального використання лісів [1, с. 42].

З найдавніших часів ліси виконували багатофункціональну роль – були джерелом деревини, харчових і лікарських продуктів, оборонним чинником та простором господарювання. У добу Київської Русі вони мали економічне й стратегічне значення: переважно належали князям або громадам і використовувалися за звичаєвими правилами. Важливими були й «засіки» (XIV–XVI ст.) – захисні лісові смуги, прирівняні до заповідних територій [1, с. 43].

Перші писані обмеження з'являються у «Статуті Ярослава», проте вони мали декларативний характер. Більш вагомим кроком стала «Руська правда», де вперше закріплено право власності на лісові промисли, встановлено штрафи за крадіжку чи пошкодження угідь, що означало зародження інституту юридичної відповідальності [2, с. 183]. Подальший розвиток відображає Соборне уложення 1649 р., яке врегульовувало порядок користування лісами й передбачало майнову відповідальність за порушення [2, с. 184].

У XVIII – на поч. XX ст. правове регулювання лісів тісно пов'язувалося з еволюцією права власності на землю. Закони, статuti та укази монархів визначали порядок природокористування. Вхідження українських земель до складу Литви та Польщі змінило статус лісів: вони втратили характер спільного ресурсу й стали економічно важливим об'єктом приватної та корпоративної власності.

Значну роль відіграли Литовські статuti XVI ст., які передбачали відповідальність за незаконні рубки та інші порушення, а також механізми відшкодування шкоди [3]. Це заклало підвалини правової традиції охорони лісів і сформувало уявлення про їх суспільну та економічну цінність.

Таким чином, литовсько-польський період означив перехід від звичаєвого користування до формалізованих юридичних процедур, що відповідали загальноєвропейським тенденціям у сфері охорони природних ресурсів.

З утворенням козацької держави у XVII ст. ліси почали розглядатися передусім як військово-стратегічний ресурс: забезпечували матеріали для укріплень, флоту, були природними бар'єрами. Джерелом права виступали гетьманські універсали, що регламентували розподіл земель і лісів. Значні угіддя передавалися монастирям чи козацькій старшині, водночас громади зберігали право колективного користування. Характерною ознакою було поєднання звичаєвих практик і писаного права, причому регулювання мало утилітарний характер, зумовлений оборонними та господарськими потребами.

Радикальні зміни відбулися у XIX ст., коли більшість українських земель увійшла до складу Російської та Австро-Угорської імперій. Саме тоді лісове господарство інституціоналізувалося як складова державної політики. У Російській імперії перші кроки зроблено за Петра I, який видав укази про обмеження вирубок (1701, 1703 рр.), що визначали ліси стратегічним державним надбанням [3]. Подальші нормативи зобов'язували населення охороняти береги річок і обмежували деревопереробку поблизу водойм. Водночас за Катерини II відбулося послаблення лісоохоронних приписів, що спричинило посилену експлуатацію.

У 1798 р. створено Лісовий департамент, що перетворив державні ліси на джерело доходів. Важливим етапом став Лісовий статут 1802 р., згодом включений до Зводу законів (1832 р.) [3]. Він закріпив класифікацію лісів (державні, громадські, приватні), визначив їхній правовий режим, порядок користування та відчуження казенних лісів. Приватні ліси визнавалися об'єктами повної власності, що розширювало права власників. Водночас було запроваджено економічні механізми – такси, орендні відносини, що означало перехід від майже безкоштовного користування до платних форм.

Дослідники (зокрема Д. Мікулін) розглядають прийняття Статуту як початок інституціоналізації лісового права. Водночас на українських землях переважала модель державної власності на ліси, а доступ селян суворо обмежувався, що призводило до соціальної напруги та конфліктів між населенням і владою [4, с. 5].

У другій половині XIX ст. на українських землях з'являються акти, спрямовані на посилення лісоохоронної політики. Закон 1867 р. заборонив суцільні вирубки навіть у приватних та громадських лісах [4, с. 7]. Найбільш системним документом стало «Положення про збереження лісів» 1888 р., яке мало зупинити спустошливі вирубування й запровадило державний контроль за станом лісового фонду [4, с. 7].

На західноукраїнських землях, що входили до Австро-Угорської монархії, лісове законодавство вирізнялося прогресивністю: поряд із господарською доцільністю воно враховувало екологічні та соціокультурні чинники. Правові акти передбачали обов'язкове лісовідновлення, планове господарювання, створення державних лісових управ і системи обліку. Особлива увага приділялася Карпатському регіону, де ліси мали економічне, екологічне й культурне значення. Тут розвивалася лісівнича наука, створювалися кафедри й навчальні програми, що сприяло професіоналізації лісового господарства та формуванню кадрів для публічного адміністрування [1, с. 44].

На територіях у складі Російської імперії утвердилася централізована модель управління. Було створено Департамент лісів, а згодом – Міністерство державних маєтностей, які здійснювали контроль за лісами державного значення та формували управлінську політику.

Після встановлення радянської влади принципово новим документом став Декрет ВЦВК «Про ліси» 1918 р., відомий як «Основний закон про ліси» [5]. Він закріпив націоналізацію лісів, визнавав право громадян на їх використання, але підпорядковував це інтересам держави. В українському контексті важливим кроком було прийняття у 1919 р. «Закону про ліси в УНР» – першого нормативного акта національного уряду, що визначав базові засади політики у сфері лісництва та потребу раціонального використання лісових багатств [6].

У радянський період в СРСР було ухвалено два кодифіковані акти – Лісовий кодекс 1923 р., який закріпив принципи централізованого управління й визначив ліси виключно як об'єкт державної власності, та Лісовий кодекс 1978 р., що деталізував організацію лісокористування, відтворення й охорони у межах планової економіки [7, с. 30].

У 1930-х роках управління здійснювалося через різні наркомати, а головним завданням було забезпечення промисловості деревиною. Постанова РНК СРСР 1939 р. «Про державну лісову охорону» [7, с. 31] визначила статус спеціалізованої служби, яка контролювала дотримання правил лісокористування, боролася з незаконними рубками й мала право передавати матеріали до прокуратури. У роки Другої світової війни запроваджувалися підвищені санкції за шкоду лісам, що стало одним із перших прикладів майнової відповідальності з орієнтацією на компенсацію збитків державі.

Після війни значні площі лісів були знищені, тому у 1947 р. створено Міністерство лісового господарства СРСР, яке централізовано займалося їх відновленням. У 1960-х роках акцент зсунувся від суто сировинного використання до екологічної функції: ухвалено рішення про розширення лісистості, проводилися лісовпорядкувальні роботи, зростали площі природоохоронних територій. Створені державні лісгосподарські підприємства поєднували господарські й охоронні завдання [7, с. 32].

Адміністрування мало багаторівневий і жорстко централізований характер: ключові рішення ухвалювалися союзними та республіканськими органами. Серед спеціалізованих

органів діяли Міністерство лісової промисловості СРСР, Міністерство целюлозно-паперової та деревообробної промисловості, а також Держкомітет з лісового господарства. Їхню діяльність регламентували численні акти, зокрема:

- Положення про державну лісову охорону СРСР (1950, зі змінами 1982 р.), що визначало статус і компетенцію інспекторів;
- Положення про державний контроль за станом, використанням і відтворенням лісів (1982 р.), яке деталізувало механізми нагляду;
- Інструкція про порядок проведення державного контролю (1985 р.), що встановлювала єдині стандарти інспекційних перевірок [3; 7, с. 33].

Таким чином, радянська модель лісового адміністрування характеризувалася розгалуженою інституційною структурою та високим рівнем централізації. Попри формальну комплексність, вона залишалася зорієнтованою насамперед на виконання планових завдань, тоді як екологічна збалансованість лісокористування часто відходила на другий план.

Проголошення незалежності України у 1991 р. стало відправною точкою докорінної трансформації системи управління лісовими ресурсами. Якщо в радянський період ліси визнавалися виключно об'єктом державної власності, то Конституція України (ст. 13) закріпила положення про належність природних ресурсів, у тому числі лісів, Українському народу [8]. Реалізація цього права була покладена на органи державної влади та місцевого самоврядування, що засвідчило перехід до моделі, яка поєднує централізовані та децентралізовані механізми управління.

Ключовим нормативним актом цього періоду став Лісовий кодекс України 1994 р. [9], який закріпив поняття «лісовий фонд» і «лісові ресурси», визначив правові режими їх використання та охорони, а також розмежував компетенцію між центральними органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування. Кодекс урегулював статус постійних і тимчасових лісокористувачів, їхні права та обов'язки, а також види юридичної відповідальності за порушення лісового законодавства.

Нормативна база була розширена законами «Про охорону навколишнього природного середовища» (1991) [10] та «Про місцеве самоврядування» (1997) [11], які визначили принципи державної екологічної політики та компетенцію територіальних громад. Підзаконні акти деталізували порядок ведення лісового кадастру, лісовпорядкування, видачі лісорубних квитків і дозволів на спеціальне використання ресурсів.

Інституційна система також зазнала трансформацій. Функції союзних органів перейшли до національних структур – насамперед Міністерства охорони навколишнього природного середовища України та Державного комітету лісового господарства. На місцевому рівні важливу роль почали відігравати обласні й районні адміністрації та органи місцевого самоврядування, які отримали право створювати комунальні лісгосподарські підприємства. Це заклало підвалини для подальшого розвитку децентралізації у сфері лісового господарства.

Водночас 1990-ті роки позначилися економічною кризою, що зумовила недофінансування галузі, скорочення обсягів лісовідновлення та матеріально-технічної бази державних лісгоспів. Це сприяло поширенню нелегальних рубок і тіньового ринку деревини. Попри труднощі, саме в цей період було започатковано перші реформи: впроваджувалися ринкові механізми реалізації деревини, створювалися фонди для фінансування природоохоронних заходів, розвивалося міжнародне співробітництво.

Таким чином, 1991–2000 рр. стали етапом інституційного та нормативного становлення національної системи публічного адміністрування лісовими ресурсами. Було закладено фундамент сучасного лісового законодавства, створено профільні органи управління, започатковано процес децентралізації. Попри значні економічні виклики, цей етап визначив стратегічний напрям подальшого реформування галузі у XXI столітті.

На початку 2000-х років розпочався новий етап інституційного розвитку публічного адміністрування лісовими ресурсами, зумовлений оптимізацією системи державної влади та гармонізацією законодавства з європейськими стандартами. У 2005 р. створено Державний комітет лісового господарства України, який невдовзі трансформувася у Державне

агентство лісових ресурсів України (Держлісагентство) – спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади з широкими повноваженнями у сфері ведення лісового господарства. Його завданням стало управління державними лісогосподарськими підприємствами, організація відновлення й охорони лісів, ведення кадастру, лісовпорядкування та впровадження державних стандартів.

У 2006 р. ухвалено нову редакцію Лісового кодексу України, а зміни 2010 та 2015 рр. уточнили порядок користування лісами, розширили контрольні функції та компетенцію органів місцевого самоврядування [9]. Розвитку зазнала підзаконна база – Правила рубок головного користування, Порядок ведення кадастру, інструкції з охорони лісів. Вони встановлювали чіткі процедури адміністрування й відповідальність за їх порушення.

Важливим досягненням стало впровадження міжнародної сертифікації FSC, яка підтверджувала екологічність та законність походження деревини, підвищувала інвестиційну привабливість та інтегрувала Україну у світові ринки. Сертифікація стимулювала модернізацію державних лісгоспів і закріплювала принципи сталого розвитку [12].

Підписання Угоди про асоціацію з ЄС у 2014 р. започаткувало новий етап адаптації лісової політики до *acquis* ЄС [13]. Серед пріоритетів – протидія незаконним рубкам, посилення прозорості та залучення громадськості відповідно до Орхуської конвенції. Екологічна функція лісів набула стратегічного значення – вони стали розглядатися як елемент кліматичної політики, фактор збереження біорізноманіття та розвитку рекреаційної інфраструктури.

Разом з тим, система залишалася вразливою: масові нелегальні рубки, тіньовий ринок деревини, корупційні практики, недофінансування та слабка прозорість діяльності державних підприємств. Для часткового подолання проблем впроваджено електронний облік деревини, що підвищив контрольованість заготівлі та зменшив масштаби тіньового сектору.

Таким чином, у 2000–2020 рр. в Україні було здійснено інституційну концентрацію повноважень у межах Держлісагентства, оновлено законодавчу й підзаконну базу, упроваджено міжнародні стандарти та цифрові інструменти адміністрування. Попри ці здобутки, подальший розвиток потребував системних реформ, спрямованих на подолання незаконних практик і забезпечення екологічної збалансованості.

У 2020–2021 рр. в Україні розпочато структурну реформу лісогосподарського сектору, що передбачала укрупнення й корпоратизацію державних лісгоспів. У 2022 р. створено державне спеціалізоване підприємство «Ліси України», яке консолідувало більшість господарських структур [14]. Завданнями цієї трансформації стали централізація управління, уніфікація звітності, посилення контролю та підвищення фінансової спроможності. Реформа засвідчила перехід від адміністративно-розпорошеної моделі до корпоративно-інтегрованої, водночас у науковому дискурсі актуалізувалося питання ризиків надмірної централізації та зниження ролі громад у розподілі природних благ.

Важливим напрямом стала цифровізація: запроваджено електронний облік деревини, відкриті онлайн-реєстри рубок, системи супутникового моніторингу та геоінформаційні інструменти. Це забезпечило прозорість діяльності державних підприємств, зменшення тіньового ринку деревини та посилення громадського контролю.

Війна 2022 р. істотно вплинула на адміністрування лісів. Військові адміністрації обмежили доступ населення до лісів та в'їзд транспорту, мотивуючи це безпекою й протидією пожежам. Управління набуло централізованого й мобілізаційного характеру: посилено контрольні функції Держлісагентства, запроваджено попередні огляди ділянок та жорсткіші вимоги до охорони. Це означало перехід від моделі сервісної держави до командно-контрольної парадигми.

Водночас євроінтеграційний курс залишався пріоритетом: Україна зобов'язалася гармонізувати законодавство з *acquis* ЄС, впровадити механізми протидії незаконним рубкам (EUTR, FLEGT), розвивати сталий менеджмент та розширювати природоохоронні території.

Отже, період 2020–2025 рр. поєднав інституційну централізацію, оновлення законодавчої бази, цифровізацію адміністрування, особливий режим управління у воєнний час та поступову інтеграцію до європейських екологічних і кліматичних стандартів. Система

публічного адміністрування лісовими ресурсами в цей час постала як динамічна, здатна адаптуватися до внутрішніх реформ, викликів війни та міжнародних зобов'язань. Її сучасна мета полягає у забезпеченні балансу між економічним використанням лісів, їх екологічними функціями та суспільною цінністю в інтересах нинішніх і майбутніх поколінь.

Висновки. Історія публічного адміністрування лісовими ресурсами в Україні демонструє еволюцію від звичаєвих норм Київської Русі та Литовських статутів – до сучасної багаторівневої системи правового регулювання, що поєднує національні та європейські стандарти. У різні періоди змінювалися акценти: від військово-стратегічного й сировинного значення лісів – до усвідомлення їхньої екологічної, соціальної та культурної цінності.

Сучасна модель публічного адміністрування поєднує централізовані та децентралізовані механізми, базується на положеннях Конституції України, Лісового кодексу та спеціальних законів, інтегрує цифрові інструменти й міжнародні стандарти. Особливого значення набули реформи 2020–2025 рр., що включали створення ДСП «Ліси України», цифровізацію контролю та адаптацію до умов воєнного стану.

Загалом публічне адміністрування лісовими ресурсами в Україні формується як динамічна й адаптивна система, головним завданням якої є забезпечення балансу між економічним використанням лісів, їх екологічними функціями та суспільним інтересом у сталому розвитку.

Список використаних джерел:

1. Арутюнян Д.А. Історико-правові аспекти розвитку державного контролю у сфері ведення лісового господарства в Україні. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2016. № 5. С. 41–44. URL: http://apnl.dnu.in.ua/5_2016/11.pdf
2. Лесько Н.В., Парпан У.М. Генеза інституту юридичної відповідальності за порушення лісового законодавства. Юридичний науковий електронний журнал. 2021. № 3. С. 183–186. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2021-3/46>. URL: http://lsej.org.ua/3_2021/48.pdf
3. Логвиненко О.І. Лісоохоронна справа в Україні: історико-правовий аспект (IX ст. – 1990 р.): дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01. Київський нац. ун-т внутр. справ. Київ, 2006. 206 арк.
4. Мікулін Д.М. Розвиток лісового права на українських землях у XIX столітті. Теорія і практика правознавства. 2015. Вип. 1 (7). С. 1–11. ISSN 2225-6555.
5. Лісове право Росії [Електронний ресурс]. URL: http://studme.com.ua/1628041414670/pravo/istoriya_lesnogo_zakonodatelstva_sovetskiy_period.htm
6. Про ліси в Українській Народній Республіці: Закон УНР від 26 січня 1919 р. НТІ в лісовому господарстві «Закони про ліси України радянського періоду». 2009. № 4. 63 с.
7. Печуляк В.П. Розвиток правового регулювання відносин у сфері лісового господарства України в період з 1917 по 1991 роки. Юридичний вісник. 2012. № 1 (22). С. 27–33.
8. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141. Дата оновлення: 01.01.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vr>
9. Лісовий кодекс України: Закон України від 21 січня 1994 р. № 3852-ХІІ. Відомості Верховної Ради України. 1994. № 17. Ст. 99. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3852-12#Text>
10. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25 червня 1991 р. № 1264-ХІІ. Відомості Верховної Ради України. 1991. № 41. Ст. 546. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text>
11. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 травня 1997 р. № 280/97-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1997. № 24. Ст. 170. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>
12. FSC сертифікація в умовах третього етапу лісової реформи [Електронний ресурс]. FSC Україна. URL: <https://ua.fsc.org/ua-uk/newsfeed/fsc-sertifikaciya-v-umovakh-tretogo-etapu-lisovoi-reformi>
13. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27 червня 2014 р. [Електронний ресурс]. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text
14. Про ДП «Ліси України» [Електронний ресурс]. Державне підприємство «Ліси України». URL: <https://e-forest.gov.ua/about-us/>

